

Oponentský posudek k bakalářské práci Anny Somma

Práce, peníze a bohatství z pohledu neošamanismu

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Horská, Ph.D.

Kvalifikační práce Anny Somma se snaží zprostředkovat pohled na současnou heterogenní spiritualitu v České republice, konkrétně na osoby, které se pokládají za šamanky/šamany, a na jejich vztah k formám hodnoty jako jsou peníze i (duchovní) bohatství. Tento pohled autorka ukotvuje především v sedmi polostrukturovaných rozhovorech, tedy vlastním empirickým materiálu, a konceptuálně rámuje v tzv. buddhistické ekonomii. Díky tomuto spojení se jedná o práci výrazně imaginativní a podnětnou, nicméně v určitých ohledech svůj potenciál a přínos nenaplnuje.

Práce je členěna standardně na úvod, teoretickou, metodologickou a reflexivní kapitolu, následované empirickými a analytickými částmi a závěrem. Každá z kapitol přináší zajímavé postřehy a myšlenky, celkově však práce nepůsobí zcela koherentně, což může souviset i s posuny ve výzkumném záměru a samotném výzkumu, které autorka zmiňuje. V teoretické části autorka uvádí historický přehled konceptualizací šamanismu, do kterého zasazuje „neošamanismus“ (s. 11) jako formu západní, tekuté spirituality, dále rozebírá „tmavě zelené náboženství“ (s.13), které zdůrazňuje duchovní/živoucí rozměr přírody a Země, a „buddhistickou ekonomii“ (s. 14) jako více-než-ekonomickou doktrínu, vymezující se proti ideologii maximalizace zisku (v tržním kapitalismu) důrazem na etiku, nemateriální hodnoty (jako je soucit a spolupráce), udržitelný rozvoj a jednoduchost. Ačkoli jsou tato tři široká „teoretická“ pole velice přesvědčivě (i čtivě) zpracována, nezdá se mi, že by autorce poskytovaly oporu pro vymezení relevantnosti jejího výzkumného záměru. Tímto v žádném případě netvrdím, že antropologický výzkum vztahování se novodobých šamanů/šamaneček k práci či bohatství není důležitý; pouze mi není zřejmý argument, který by tento výzkumný problémem situoval do antropologické debaty.

Na metodologické části je třeba vyzdvihnout autorčino promýšlení a reflektování vlastního „metodologického teismu“ (či slovy J. Palečka a Z. Konopásky „věřícího“ přístupu), který do jisté míry prosvítá již z teoretické části. Čtenář tak může sledovat dynamiku autorčiných

postojů a postupů, což je jednou z předností práce. V metodologické části se ale současně čtenář dozvídá o autorčině poměrně intenzivní přítomnosti v terénu zahrnující semináře, rituály, extatický tanec či „šamanskou cestu do dolního světa“ (s. 21), tedy i o „zúčastněném pozorování“. Problém nicméně je, že toto intenzivní zúčastněné pozorování se úplně nepotkává s výzkumným problémem, neboť nenabízí zhuštěný popis vztahu šamanek/šamanů k morálně-ekonomickým aspektům jejich života a aktivit. Zúčastněné pozorování je ke škodě celé práce redukováno na auto-etnografické črty a introspekci. Toto omezení se propisuje do jinak velice zajímavé empirické části práce, která by tak mohla poskytnout komplexnější a hlubší vhled do zkoumaného problému, než který poskytují rozhovory.

Celkově lze považovat práci za kvalitní, souznící sondu do morálně-ekonomických postojů konkrétních osob identifikujících se jako novodobé šamanek/novodobí šamani. S ohledem na výše uvedené výhrady a nedotaženosti doporučuji bakalářskou práci Anny Somma k obhajobě s návrhem hodnocení: velmi dobře (2).

Otázky k obhajobě:

- 1) Když autorka mluví o heterogenní a rozptýlené povaze neošamanismu, i o tom, že její práce zachycuje jen výsek daného fenoménu, jak rozumět názvu práce, který evokuje jednotný či ucelený pohled neošamanismu?
- 2) V čem spočívá „šamanská cesta do dolního světa“ a jak je jí možné antropologicky interpretovat?
- 3) V práci je hojně používán výraz „aktér“ pro označení informantů či komunikačních partnerů, se kterými autorka vedla rozhovory. Z jakého důvodu volí toto označení a jak by toto označení definovala?

V Praze 4. 2. 2023

Jaroslav Klepal